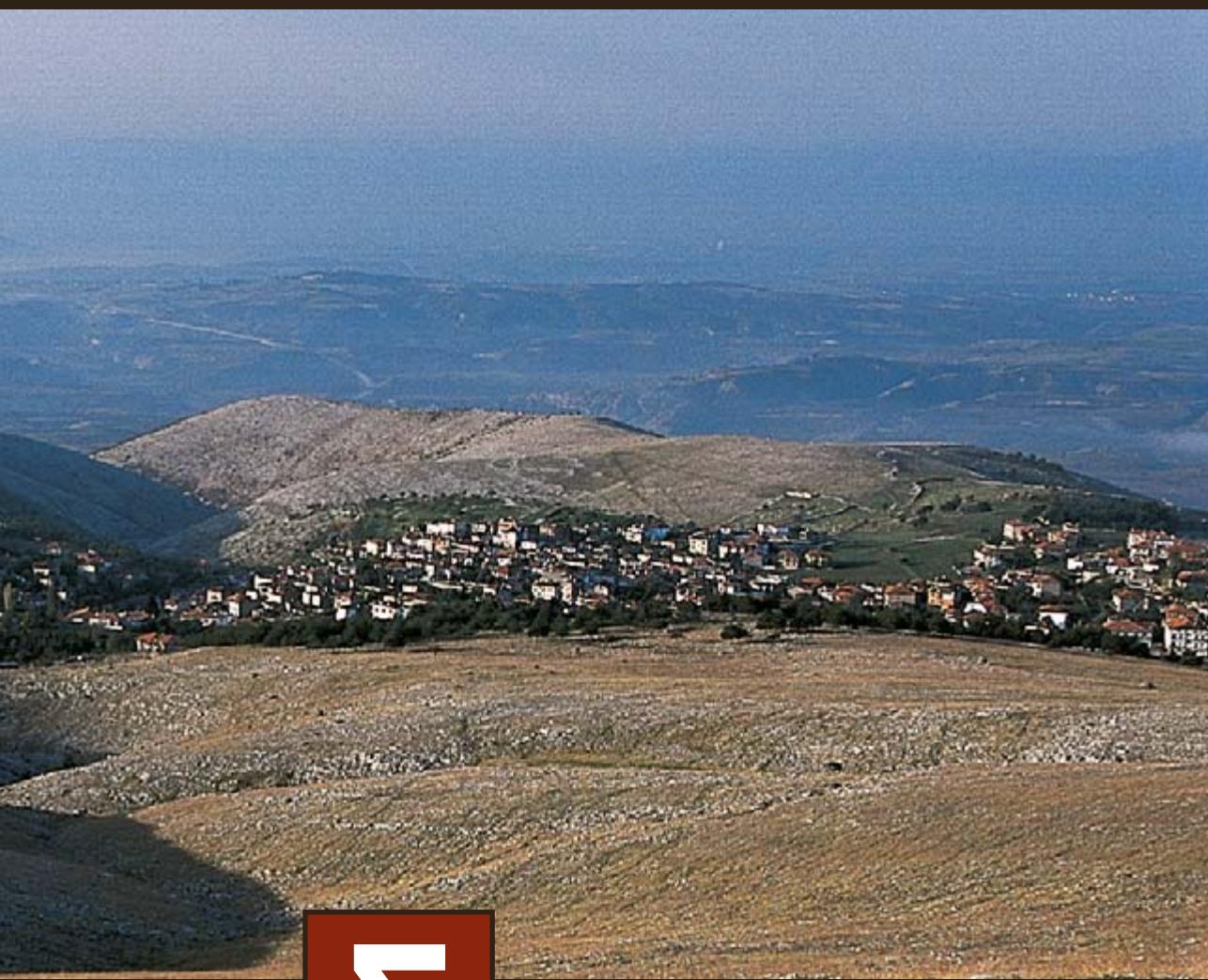

ΚΕΙΜΕΝΟ: ΜΑΙΡΗ ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ - ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ / Φιλόλογος-Δρ. Αρχαιολογίας
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΜΑΝΩΛΗΣ ΗΓΟΥΜΕΝΙΔΗΣ

Σιάτιστα

Πλούσια και μοναχική

Σ

το καλαίσθητο έντυπο που εξέδωσε ο Δήμος Σιάτιστας, προκειμένου να γνωρίσει ο επισκέπτης την πολύ ξεχωριστή μακεδονική πόλη, ο Φώντας Λάδης που είχε την επιμέλεια του κειμένου απαντά σ' αυτόν που αναρωτιέται γιατί θα πρέπει να επισκεφτεί την Σιάτιστα με την εξής επιγραμματική δήλωση: "Γιατί προσφέρει τα παλιά αρχοντικά - το καθένα, πίσω από το κέλυφός του, ένα μαργαριτάρι - τις εκκλησίες και τα μουσεία της, τα καλυτεριωτά δρομάκια της, τα κρασιά

και τα γουναρικά της, τα πλούσια έθιμα και τις συχνές γιορτές και εκδηλώσεις, τις εκδορμές και τα χειμερινά σπορ κι όλα σε μια παρθένα φύση σπάνιας ομορφιάς".

Σε όσους δεν αρέσουν τα πολλά λόγια, νομίζω πως η σύντομη αυτή παρουσίαση αρκεί, για να ξεκινήσουν την περιπέτεια γνωριμίας με την πρωτεύουσα της επαρχίας Βοΐου, στο δυτικό τμήμα του νομού Κοζάνης. Όσοι όμως αρέσκονται στα αφηγηματικά κείμενα που ξεδιπλώνουν τις χάρες ενός τόπου σιγά - σιγά, ας με ακολουθήσουν σ' ένα ρομαντικό περιδιάβασμα της πόλης του χθες που γοητεύει και συγκινεί, αλλά και της πόλης του σήμερα και του αύριο που προκαλεί και προσκαλεί.

Η πρώτη μου επαφή με τη Σιάτιστα έγινε μέσα από τα σχολικά βιβλία και συγκεκριμένα μέσα από τα "Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις πηγές". Ακόμα θυμάμαι την εντύπωση που μου είχαν προκαλέσει πόλεις, όπως τα Αιτελάκια και η Τσαριτσάνη στη Θεσσαλία ή η Σιάτιστα στη Δυτική Μακεδονία, οι οποίες, αν και ορεινές και δυσπρόσιτες, έγιναν παυγυνωστες στην πλούσια και "φωτισμένη" Ευρώπη του 17ου και 18ου αι. χάροι στις τέχνες, τη βιζυαλιστική, τη γουνοποιία, τη βαφική και την υφαντική, που ανέπτυξαν οι κάτοικοι τους αξιοποιώντας άριστα τις πρώτες ύλες που διέθετε άφθονες ο τόπος τους.

Βέβαια, ο χωριότερος λόγος που με έκανε να θαυμάζω αυτές τις πόλεις ήταν γιατί οι πραματευτάδες κάτοικοι τους που εμπορεύονταν τα πολυτελή προϊόντα των παραπάνω τεχνών στις πλούσιες αγορές της Βενετίας, της Βιέννης, του Παρισιού, της Λειψίας κ. α. δεν ιράτησαν τον πλούτο μόνο για τον εαυτό τους, αλλά τον μετουσίωσαν σε γνώμεις, ιδρύοντας στις πατρίδες τους σχολεία που γρήγορα έγιναν οξειδόλογες ευτίες παιδείας. Οι "φιλογενείς" αυτοί άρχοντες, όταν επέστρεφαν στις πατρίδες τους, γίνονταν φορείς ιδεών προοδευτικών, κι όσοι εγκαθίσταντο στις ευρωπαϊκές πόλεις μεγαλουργούσαν. Εντυπωσιασμένη είχα σταθεί σε μια υποσημείωση του βιβλίου που ανέφερε πως το πιο σημαντικό ελληνικό τυπογραφείο ήταν των Σιατιστινών αδελφών Μαρκιδών Πουλίου στη Βιέννη. Στο τυπογραφείο αυτό τυπώθηκε το 1790 από τον Γεώργιο Βεντότη η "Εφημερίς", η πρώτη ελληνική εφημερίδα.

Το ενδιαφέρον που μου είχε εξάφει η Ιστορία του Λυκείου για τη Σιάτιστα ξεχάσθηκε για αρκετά χρόνια κι επανήλθε όταν διάβασα τα δύο εκλεκτά αφηγηματικά έργα του N. Θέμελη, την "Αναζήτηση" και την "Ανατροπή". Ξαναζωντάνεψε μέσα από τη γοητευτική αφήγηση του συγγραφέα η πόλη με τα αρχοντόπιτα και τα πάθη που υφαίνονταν πάσω από τους ψηλούς, πέτρινους τοίχους, τα σιδερόφραγχα παράθυρα και τα σαχνισιά κι έγινε πόθος έντονος η επίσκεψη και η γνωριμία της. Έτοι βρέθηκα στη Σιάτιστα πριν από λίγο καιρό, να την περιπατώ, να την οσφραίνομαι, να ακούω τους ήχους της, να βλέπω τις εικόνες της, να αγγίζω τις γούνες της, να ανακαλύπτω τις κρυφές πτυχές της ιστορίας της, να αφουγκράζομαι το παρελθόν της και να οραματίζομαι το μέλλον της.

Σκαρφαλωμένη στη νότια πλαγιά του όρους Βέλια που αποτελεί προέκταση της οροσειράς του Σινιάτοικου ή Ασκιού όρους και τριγυρισμένη από βουνά, τον Γρίβα και τον Μπούρινο, που κάνουν το τοπίο άγριο κι επιβλητικό, η μοναχική μακεδονική πόλη που έχει περιυστέρα κοινά σε ήθη και παραδόσεις με την Καστοριά παρά με την Κοζάνη. Μοιάζει ξεχασμένη από τον κόσμο. Κι αναρωτιέται κανείς: είναι τύχη ή ατυχία αυτό; Ή μήπως είναι και τα δυο μαζί; Για να δώσει την απάντηση πρέπει να αφιερώσει πολλές ώρες σ' αυτό τον τόπο. Πρέπει να περιπατήσει τα σκαλωτά "γκαλαντερίμα", να διαβεί τα κατώφλια εξαιρετικών σε πλούτο και αρχιτεκτονικό ύφος αρχοντικών - παρόμοια μόνο στην Καστοριά και τη Βέροια μπορεί να συναντήσει κανείς - να σταθεί ώρα πολλή και να θαυμάσει τις ιδιαίτερες τοιχογραφίες και τα ξυλόγλυπτα τέμπλα παμπάλαιων εκκλησιών, να ξεφυλλίσει μερικούς από τους χιλιάδες πολύτιμους τόμους, τις εκδόσεις και τα χειρόγραφα που φυλάσσονται με ευλάβεια στη Μανούσειο Δημοτική Βιβλιοθήκη, να αφεθεί στις συγκινήσεις που προσφέρει άφθονες η φύση, καβάλα στη ράχη ενός καλογυμνασμένου αλόγου, να ανέβει στον Μπούρινο και στην κοιλάδα του Μεσιανού Νερού με τη σπάνια χλωρίδα, είδη της οποίας εκτίθενται στο Βοτανικό και Παλαιοντολογικό Μουσείο της πόλης, να γνωρίσει την τέχνη και την τεχνική της γούνας, με την οποία είναι ταυτισμένη η Σιάτιστα, να μοιρασθεί με τους εκ-

Το αρχοντικό Μανούση στη Χώρα.

πληρκτικά φιλόξενους κατοίκους τις εμπειρίες του και να αφήσει να του γνωρίσουν τις δικές τους, να γευτεί το περίφημο "ηλιαστό" ραράϊ κι αν τύχει και βρεθεί στις εκδηλώσεις που η δημοτική αρχή με τέχνη περίσυστα διοργανώνει, να αφήσει να τον παρασύρει το μεθύσι που προκαλεί το γνήσιο γλέντι και το ζωηρό ξεφάντωμα.

Είκοσι οκτώ χιλιόμετρα χωρίζουν την Κοζάνη από τη Σιάτιστα. Είκοσι οκτώ βαρετά χιλιόμετρα - η Εγνατία Οδός μόνο το χρόνο έχει συντομεύσει - με μοναδικό αξιοθέατο τα "παλάτια της γούνας", τις επιβλητικές επιχειρήσεις επεξεργασίας και εμπορίου γούνας που αποτελεί τη βασική απασχόληση των κατοίκων της περιοχής. Το ενδιαφέρον είναι πως το ακριβό και πολυτελές αυτό προϊόν διαφημίζεται στις ταμπέλες κυρίως στα ολαβικά και όχι στα ελληνικά, προφανώς γιατί οι περιουστεροί πελάτες προέρχονται από χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, όπως και παλιά άλλωστε, τον 17ο, 18ο, και 19ο αι., τότε που το εμπόριο της γούνας ήταν τόσο ανθηρό που σημαδεψε ακόμα και την πολιτιστική πορεία του τόπου. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε πως για μεγάλο χρονικό διάστημα η Σιάτιστα αποκα-

λείτο Φλουροχώρι, από τη μεγάλη εισροή ξένων νομισμάτων, ιδίως χρυσών φλωρεντινών φλουριών.

Θα έλεγε κανείς πως η απομόνωση που η ίδια η τοπογραφία έχει επιβάλει στη Σιάτιστα στάθηκε η σωτηρία της πόλης. Δεν είναι τα 930, περίπου, μέτρα υψόμετρο που την αποκλείουν από τον υπόλοιπο κόσμο - πολλά χωριά είναι κτισμένα σε πολύ μεγαλύτερο υψόμετρο - αλλά το ότι φωλιασε σε πολύ στενές κι απόκορημενες βουνοπλαγιές - σα να μην πρόλαβε να αρνηθεί και παγιδεύτηκε και από περηφάνια δεν έκανε προσπάθεια να ξεφύγει - από τις οποίες ακόμα και οι εχθροί πέρασαν και δε στάθηκαν. Η τουρκική οικαβία καθόλου δεν την άγγιξε και η Σιάτιστα αδούλωτη άφησε τον ελεύθερο αέρα της Ευρώπης να μπει και να φρεσκάρει τις ιδέες, τις συνηθείες και τον τρόπο ζωής των κατοίκων της. Το υψηλό βιοτικό τους επίπεδο και η πνευματική και ψυχική τους καλλιέργεια αντανακλώνται εξοχά στα περίφημα αρχοντικά της με το φρουριακό χαρακτήρα, τους καταστόλιτους και εξαιρετικά καλαίσθητους οντάδες, τις εκπληκτικές υαλογραφίες και τα ζωντανά χρώματα που κάνουν τις λαϊκές ζω-

γραφιές των τοίχων να μιλούν και να αφηγούνται ιστορίες από την ελληνική μυθολογία, από την Άλωση της Πόλης, από τα κοιμιοπολίτικα λαμάνια της Αδριατικής και της Μαύρης Θάλασσας και από τις ξακουστές πολιτείες της Ανατολής και της Δύσης. Τριάντα περίπου από αυτά τα ωραιότατα δείγματα αρχιτεκτονικής, ζωγραφικής, ξυλογλυπτικής και μαρμαρογλυπτικής σώζονται σήμερα και είναι δύλια σημαδεμένα από τον πανδαμάτορα χρόνο, την αδιαφορία της πολιτείας, την εγκατάλειψη, τις ανεξέλεγκτες επισκευές και τις άσχετες προσθήκες. Για να τα εντοπίσει κανείς πρέπει να φάξει πολύ, καθώς τα περισσότερα, αν όχι όλα, είναι κρυμμένα πίσω από νέες κατασκευές χωρίς ύφος και κυρίως, χωρίς την αύσθηση του μοναδικού και ωραίου. Άλλα ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Κανείς, μέχρι τώρα, δεν γνωρίζει επακριβώς πότε τοποθετείται χρονικά η ίδρυση της πόλης. Βέβαια, η παράδοση λέει ότι την περιοχή, πριν από εκατοντάδες χρόνια, κάλυπταν απέραντα δάση, γεγονός που εξηγεί την εύρεση ογκωδών ξύλινων μελών στα παλαιότερα σπίτια της Σιάτιστας. Του λόγου το αληθές αποδεικνύει και ο ναός της Αγίας Παρασκευής, καθώς, όπως λέγεται, οι ναοί της συγκεκριμένης αγίας χτίσθηκαν σε περιοχές με πολύ πλούσια βλάστηση και γάργαρα νερά.

Ο Δημήτρης Κανατσούλης στηριγμένος στην αποκάλυψη δύο αρχαίων τάφων, κοντά στο δημόσιο δρόμο που διασχίζει σήμερα τη Σιάτιστα, κάνει λόγο, με επιφύλαξη πάντα, για κάποιο προϊστορικό οικισμό που θα έπρεπε να υπήρχε εκεί. Ωστόσο, επειδή τα στοιχεία αυτά δεν έχουν επαρχώς ερευνηθεί δεν συνιστούν εκ των πραγμάτων τεκμηριωμένες αποδείξεις.

Ο Ιωάννης Αποστόλου ετυμολογεί τη λέξη από το σλαβικό ρήμα "setsiam", που σημαίνει χωρίζω, διαιρώ, κόβω και την τοπική κατάληξη -ιστα. Η Σέτσιστα λοιπόν είναι η χωρισμένη πόλη, κάτι που δεν απέχει από την πραγματικότητα, αφού η Σιάτιστα αποτελείται από δύο χωριστές συνοικίες.

Πώς προέκυψε ούμως η ονομασία "Σιάτιστα"; Το ερώτημα φαίνεται πως απασχόλησε πολλούς ερευνητές, ακόμα και περιηγητές, έτσι οι απόφεις είναι πολλές και κατά τεκμήριον ιδιαίτερα ενδιαφέρουσες. Ας ξεκινήσουμε από την επυμολογία που παρουσίασε ο Γάλλος περιηγητής και συγγραφέας, Francois Pouqueville. Ο φιλέλλην ταξιδιώτης με την περιπτειώδη ζωή και την πλούσια δράση σημειώνει ότι η ονομασία "Σιάτιστα" προέρχεται από την τουρκική λέξη "chatir" που σημαίνει σκηνή και την ελληνοβλαχική "tiritzá", "τυρίσια", που παράγεται από το ελληνικό "τυρός". Μάλλον λανθασμένη επυμολογία.

Ο Ιωάννης Αποστόλου, ο οποίος το 1929 συνέγραψε την "Ιστορία της Σιατίστεως" επυμολογεί τη λέξη από το σλαβικό ρήμα "set-siam", που σημαίνει χωρίζω, διαιρώ, κόβω και

σημειώθηκε με την εγκατάσταση στην πόλη του φωτισμένου Ιεράρχη κ. Ιακώβου που έθεσε ως θέμα προτεραιότητας την ύδρευση της πόλης, όπως μας λέει και στο βιβλίο του "Η ύδρευσις της πόλεως Σιατίστης". Κι έλαχε στον Μπούρινο η τιμή να προσφέρει το ζείδωρο ύδωρ στην πόλη, η οποία αναστήθηκε με το μεγάλο έργο της υδροδότησης. "Επρόκειτο για ένα από τα δυσκολότερα και μεγαλύτερα υδρευτικά έργα που είχαν γίνει στη Βόρεια Ελλάδα εκείνη την εποχή" σημειώνει ο μητροπολίτης Ιάκωβος στο βιβλίο του "Οι κόποι μου στη Μακεδονία" κι αξίζει να πούμε πως χάρη σ' αυτόν τον ακάματο θρησκευτικό πατέρα που κινητοποίησε τους Σιατιστινούς της Αμερικής, αλλά και την πολιτεία, γέμισαν τα πηγάδια, οι στέρνες και οι βρύσες με το γάργαρο, πρωτάλλινο νερό από τις πηγές του Μπούρινου. Είναι ούμως μάλλον αποχής η

Η θολοσκέπαστη τρίκλιτη βασιλική της Αγίας Παρασκευής ξεπερνά σε ηλικία τα τριακόσια χρόνια.

Εκείνο που κάνει ξεχωριστό το ναό της Αγίας Παρασκευής είναι ότι δίπλα στις σεβαστές εικόνες των αγίων παριστάνονται οι εικόνες των μεγάλων φιλοσόφων της ελληνικής αρχαιότητας, σ' ένα συνταίριασμα που μοιάζει αρμονικό και αποθύτως ιερό. Εδώ ο φιλόσοφος Αριστοτέλης. Οι εικόνες του τέμπλου φιλοτεχνήθηκαν από τον περίφημο κρητικό αγιογράφο Θεόδωρο Πουλάκη.

την τοπική κατάληξη -ιστα. Η Σέτιστα λοιπόν είναι η χωριωμένη πόλη, κάτι που δεν απέχει από την πραγματικότητα, αφού η Σιάτιστα αποτελείται από δύο χωριστές συνοικίες.

Ορισμένοι επιλέγουν την τουρκική λέξη "set" που σημαίνει οχυρό και την κατάληξη -ιστα, καθώς η πόλη μοιάζει με κάστρο το οποίο βιγλίζει μέσα από τα κάστρα του Θεού, τα υψώματα του Βέλια, τα στάρια και τα αιμπέλια του εύφορου οροπεδίου. Υπάρχουν κι άλλοι που πίσω από την ονομασία "Σιάτιστα" βρίσκουν τη βλάχικη λέξη "siat", "siate", δύψα δηλαδή, καθώς δεν ξέχνουν πως η πόλη υπέφερε από λειψυδρία για χρόνια πολλά. Το μαρτύριο των κατοίκων έπαιψε να υφίσταται το 1945. Η αλλαγή του σκηνικού

σύνδεση του ονόματος της Σιάτιστας με τη βλάχικη "siat", διότι, όπως αναφέρει και ο πρώην δήμαρχος της Σιάτιστας, Μίλτιαδης Στρακαλής, "κατά τους χρόνους καθ' ους εδόθη η ονομασία υπήρχεν άφθονος ποούτης υδατος και επαρκής δια τον αριθμό και τας ανάγκας των τότε κατοίκων της".

"Σάπτιστα" λέει ο λαός. Αυτή είναι, κατά πάσαν πιθανότητα, η λέξη από την οποία προήλθε το όνομα της πόλης. Και γιατί όχι, αφού, τουλάχιστον στο παρελθόν, ο πλούτος, η αρχοντιά και το φυσικό κάλλος της περιοχής έκαναν γηγενείς και ξένους να χάνουν τα λόγια τους από το θαυμασμό και την έκπληξη. Τον πλούτο, το θησαυρό (Schatz στα γερμανικά) βλέπει πίσω από το όνομα της πόλης (Stadt στα γερμανικά) ο Νικόλαος Ψημένος.

Το "Τσιστοπούλειο" Διοικητήριο. Χτίσθηκε πριν από τριάντα χρόνια περίπου, σε ρυθμό παπιού Μακεδονικού σπιτιού και στεγάζει τις περισσότερες δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και το Δήμο Σιάτιστας.

"Schatz" και "Stadt" είναι η θημαυδούπολη, το φλωροχώρι, η "Σιάτυτα", όπως πρόφεραν το όνομα της πόλης τους οι Σιατιστινοί που είχαν εμπορικές σχέσεις με τη Γερμανία εδώ και αιώνες. Και ίως αυτή να είναι η πιο σωστή εκδοχή. Εμείς τουλάχιστον πεισθήκαμε, αφού περιπατήσαμε την πόλη και θαυμάσαμε τους φορείς μνήμης, τα τεκμήρια λαμπρών αλλοτινών εποχών, που στέκουν, όσο αντέχουν, για να οιστρηλατούν αυτούς που παρέλαβαν αυτή την ανεκτίμητη κληρονομιά.

Βρεθήκαμε στη Σιάτιστα μια κρύα χειμωνιάτικη μέρα, μουντή και υκοτεινή. Οι καταλληλότερες καιρικές συνθήκες θα μπορούσαν να πω, καθώς δεν μπορώ να φαντασθώ την πόλη λουσμένη στο φως. Η αχλύς τής ταριάζει περισσότερο, την κάνει πιο ατμοσφαιρική. Αφήσαμε το αυτοκίνητο στην πλατεία της παλαιότερης χρονικά συνοικίας, της Γεράνειας, κι αρχίσαμε την περιήγησή μας από την εκκλησία της Αγίας Παρασκευής. Αναζητήσαμε στα τηλέφωνα που αναγράφονται στη μεταλλική πινακίδα που είναι καρφωμένη στην εξώπορτα του ναού το φύλακα αρχαιο-

ήτων κ. Κλήμη Παπαδόπουλο κι όταν μετά από λίγο ήρθε και μας άνοιξε, αρχίσαμε το ταξίδι στο γοητευτικό παρελθόν της πόλης, κομμάτια του οποίου έχουν γραφτεί και μέσα σ' αυτή την παμπάλαια, θολοσκέπαστη, τρίκλιτη βασιλική που είναι παυίγνωστη για το επίχρυσο ξυλόγλυπτο τέμπλο της και τον πλούσιο τοιχογραφημένο της διάκοσμο.

Η εκκλησία της Αγίας Παρασκευής χτίσθηκε το 1677. Τα δειπτοτικά και τις εικόνες του θαυμάσιου κι αριστοτεχνικά κατασκευασμένου, ώστε να μοιάζει με κέντημα, ξυλόγλυπτου τέμπλου της φιλοτέχνησε ο περίφημος κρητικός αγιογράφος, Θεόδωρος Πουλάκης, ενώ ο ζωγραφισμένος επιτάφιος είναι έργο του "Ανασταίου εξ Ιωαννίνων". Φωτισμένη μόνο από το φως των κεριών υποβάλλει στον επιοκέπτη δέος, αλλά και γαλήνη και είναι ίως η μοναδική εκκλησιά που η θεματολογία των τοιχογραφιών της δεν περιορίζεται μόνο σε αυτηρά θρησκευτικά θέματα. Πηγή έμπνευσης των καλλιτεχνών που τη στόλισαν ήταν και η αρχαία Ελλάδα. Όχι μόνο δεν την απέρριψαν, αλλά την τίμησαν

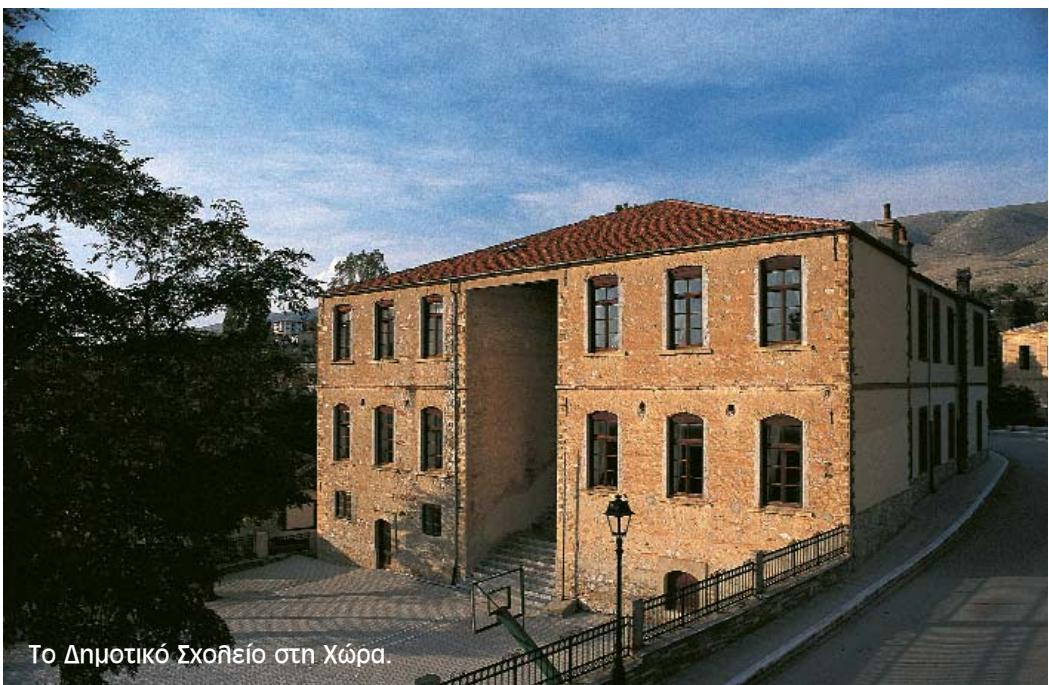
δεόντως, τοποθετώντας δίπλα στις σεβαστές εικόνες των αγίων, εικόνες των μεγάλων ουφών της αρχαιότητας, του Πλάτωνα, του Αριστοτέλη, της Σίβυλλας. Η αποθέωση της αρχαίας ελληνικής ιτιορίας! Η μεγαλοσύνη του χριστιανισμού!

Η Σιάτιστα, αν και απομονωμένη, συνιστά από το 1600 περίπου ένα αξιοσήμαντο βιοτεχνικό κέντρο, γνωστό σε ολόκληρη την πλούσια πνευματικά και υλικά Ευρώπη. Το συνέστησαν οι πλάνητες πραματευτάδες της που κουβαλούσαν αέναα, πάνω στα άλογά τους, τα εκλεκτά προϊόντα που παρήγαγαν οι κάτοικοι της: γούνες εξαιρετικής ποιότητας, υφαντά, βαμμένα νήματα και γλυκόπιοτα κρασιά.

Οι εμποροιαγγιάτες Σιατιστινοί διέσχιζαν όλη την Οθωμανική Αυτοκρατορία και με κίνδυνο της ζωής τους περνούσαν τα επικίνδυνα διάσελα, τις δύσβατες ανηφοριές και τα άγρια δάση, για να βρεθούν μετά από μέρες ή και μήνες ακόμη στη γραφική Βενετία, την αριστοκρατική Βιέννη, την πανέμορφη Βουδαπέστη, τη χιονισμένη Ρωσία και να πουλήσουν την πολύτιμη πραμάτεια τους. Δεν ήταν και λίγοι αυτοί που εγκαταστάθηκαν στα αξιόλογα αυτά κέντρα κι έκαναν πλούτη

πολλά κι απέκτησαν δόξα κι όνομα τιμημένο. Διακόποι εμπορικοί οίκοι υπολογίζεται ότι ιδρύθηκαν από τους Σιατιστινούς στις περιοχές της διαποράς από τον 18ο ως το τέλος του 19ου αι. Φαντάζεται κανείς γενέτες πλουσίων εμπόρων, οι οποίοι πολύ γρήγορα μπήκαν στα ευρωπαϊκά σαλόνια και συναγωνίσθηκαν σε πλούτο, κομψότητα και συνήθειες τους Ευρωπαίους αστούς. Κοντά σ' αυτούς διακρίθηκαν σημαντικοί άνδρες λόγιοι που διέπρεψαν ως δημοσιογράφοι, εκδότες, διανοούμενοι. Ξεχωρίζουν οι αδελφοί Μαρκίδες Πουλίου, ο Πούμπλιος και ο Γεώργιος. Οι δύο λόγιοι εγκαταστάθηκαν στη Βιέννη και μαθήτευσαν στο τυπογραφείο του Γιόζεφ Μπάουμπαϊστερ, ενός διακεκριμένου νομικού, ιτορικού, παιδαγωγού κι εκδότη. Δύο χρόνια πριν αναλάβουν τη διεύθυνση του τυπογραφείου οι Σιατιστινοί αδελφοί άρχισαν να εκδίδουν ελληνική εφημερίδα, ένα φύλλο πρωτοριακό για την εποχή του, με φιλελεύθερες τάσεις και ιδέες. Η "Εφημερίς" εξεδίδετο από το 1791 δύο φορές την εβδομάδα και η έκδοσή της συνεχίσθηκε αδιάλειπτα έως το 1797.

Στενότατος φίλος των Μαρκιδών Πουλίου υπήρξε ο Ρήγας Φεραίος, ο οποίος τύπωσε

Το Δημοτικό Σχολείο στη Χώρα.

Η Μανούσειος Δημοτική Βιβλιοθήκη με τους 26.700 τόμους βιβλίων, ο παλιότερος εκ των οποίων έχει τυπωθεί το 1502 στη Βενετία, είναι ένα στολίδι της πόλης που μπορεί ο καθένας να επισκεφθεί, καθώς είναι ανοικτή στο κοινό.

στο τυπογραφείο Μπάουμιαστερ το βιβλίο του με τον γοητευτικό τίτλο "Σχολείον ντελικάτων εραστών" (1790). Στο τυπογραφείο αυτό τυπώθηκαν κι άλλα βιβλία του Φεραίου, καθώς επίσης η μυστική "Προκή-

ρυξη", αλλά κι άλλο επαναστατικό υλικό. Το 1796 ο Πούμπλιος ταξίδεψε ως τη Μολδοβλαχία για να πουλήσει βιβλία, στην πραγματικότητα όμως πήγε, για να φέρει σε πέρας μυστική αποστολή με σκοπό την

εξέγερση των παραδουναβίων ηγεμονιών. Στο τυπογραφείο που στο μεταξύ είχε καταστεί τόπος συγκέντρωσης του Ρήγα και των συνεργατών του έμεινε ο Γεώργιος, ο οποίος, μετά τη σύλληψη του Ρήγα, την παράδοσή του στους Τούρκους και το μαρτυρικό θάνατό του στο Βελιγράδι το 1798, φυλακίσθηκε αρχικά και κατόπιν απελάθηκε από την Αυστρία, αφού πρώτα στερήθηκε από την άδεια αισκήσεως επαγγέλματος του τυπογράφου-εκδότη και του εμπόρου-μεσίτη. Δέκα χρόνια αργότερα του επετράπη η επάνοδος στην Αυστρία υπό τον όρο όμως της στενής παρακολούθησης του βίου του. Όσο για τον Πούμπλιο, κι αυτού η αποστολή δεν εστέφθη από επιτυχία. Τα βιβλία του κατασχέθηκαν και ο ίδιος υποχρεώθηκε να εγκαταλείψει τη Βλαχία το 1797. Δυστυχώς, δεν γνωρίζουμε τι απέγιναν στη συνέχεια τα δυο τολμηρά και ριψοκίνδυνα αδέλφια.

Σιατιστινός ήταν και ο Θεόδωρος Τουτούντζιας που συμμαρτύρησε με το Ρήγα Φεραίο, αλλά και ο Γεώργιος Παπάζωλης που έγινε γνωστός για τη δράμη του στην προετοιμασία της εξέγερσης του 1770, τα γνωστά Ορλαφικά. Στους διάσημους Σιατιστινούς εμιγκρέδες θα πρέπει να προστεθεί και ο Θεόδωρος Μανούσης (1793-1858), γνωστός ως ο πρώτος καθηγητής Ιστορίας στην ιστορία του Πανεπιστημίου Αθηνών. Ο Μανούσης υπούδαυε στη Βουδαπέστη και στα πανεπιστήμια της Λειψίας και του Γκαίτινγκεν και συνδέθηκε στενά με τους πιο σημαντικούς λόγιους της Βιέννης. Σε ηλικία μόλις είκοσι ετών δημοσίευσε μια μελέτη με τίτλο "Ιστορία της καθολικής Ιστορίας" που ήταν βασισμένη στις ιδέες του Γερμανού φιλοσόφου Χέρντερ, το έργο του οποίου φαίνεται πως ο Μανούσης γνώριζε πολύ καλά.

Κατά τη διάρκεια του Αγώνα του 1821 ο Μανούσης δραστηριοποιήθηκε υπέρ των αγωνιζομένων Ελλήνων, γεγονός που τον ενόχλησε τις Αυστριακές αρχές που τον συνέλαβαν και στη συνέχεια τον φυλάκισαν. Το 1828 βρέθηκε στην Ιταλία όπου συνέχισε τις σπουδές του στις φυσικές επιστήμες, στην ιστορία και στην αρχαιολογία. Λίγα χρόνια αργότερα επέστρεψε στην Ελλάδα. Αρχικά υπηρέτησε ως δικαστής και ως βασιλικός επίτροπος της Ιεράς Συνόδου (1835-1843). Όταν όμως ιδρύθηκε το Πανεπιστήμιο έγινε

ο πρώτος καθηγητής Γενικής Ιστορίας και συνέχισε για μια εικοσαετία περίπου από το 1840-1858. Το 1845 εκλέχθηκε Πρύτανης. Ο Θεόδωρος Μανούσης υπήρξε και μεγάλος ευεργέτης, καθώς αληροδότησε την περιουσία του σε φιλανθρωπικά ιδρύματα και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Όσο για τη Σιάτιστα, σ' αυτήν επεφύλασε το πιο μεγάλο δώρο, τη βιβλιοθήκη του, με υπάνιες εκδόσεις και αρκετές χιλιάδες τόμους. Η Μανούσειος Δημοτική Βιβλιοθήκη με τους 26.700 τόμους βιβλίων, ο παλαιότερος εκ των οποίων έχει τυπωθεί το 1502 στη Βενετία, είναι ένα στολίδι της πόλης που μπορεί ο καθένας να επισκεφθεί, καθώς είναι ανοικτή στο κοινό. Βέβαια, οι πιο πολλοί πραματευτάδες, μολονότι η Ευρώπη ήταν εξαιρετικά προκλητική, δεν εγκατέλειψαν την πατρίδα τους. Αργά ή γρήγορα, ανάλογα με τις συναλλαγές τους, επέστρεφαν στη Σιάτιστα και φυσικά δεν έρχονταν με άδεια χέρια. Γεμάτα ήταν τα δισάκια τους με χρυσά φλουριά, αλλά και τα καπούλια των αλόγων τους με κομψά κι ακριβά ευρωπαϊκά πράγματα. Το σπουδαιότερο όμως ήταν ότι έφερναν και ιδέες φρέσκιες και πλούσιες σε ιδεώδη και ιδανικά από τους αγώνες, αλλά και από τα καλλιτεχνικά ζεύματα που κυριαρχούσαν στην Ευρώπη. Όλη αυτή την αρχοντιά την εναπόθεσαν στα σπίτια τους, τα διαμάντια της πόλης.

Το σεργιάνι στα στενά σοκάκια της Σιάτιστας αποδεικνύεται εντυπωσιακό, καθώς κάθε λίγο προβάλλονταν ένα - ένα τα αρχοντικά που ακόμα και λαβωμένα μας προϊδεάζουν γι' αυτό που θα αντικρίσουμε λίγο αργότερα, όταν θα διαβούμε τα κατώφλια δύο εκ των τριών που αποτελούν ιδιοκτησία του Υπουργείου Πολιτισμού: της **Πούλκωφ** στη Γεράνεια, του **Νεραντζόπουλου** και του **Μανούση** στη Χώρα. Ο κύριος Παπαδόπουλος ξεκλείδωσε της βαριά, ξύλινη αυλόπορτα κι εμείς περάσαμε το κατώφλι του αρχοντόσπιτου της Πούλκωφ ή Πουλκίδη, χτισμένο το 1752-1759. Προκαλεί αίσθηση ο βαρύς όγκος του κτιρίου, το οποίο επιβάλλεται στο χώρο ωσάν να πρόσκειται για κάπτρο, καθώς διαθέτει ψηλούς, πέτρινους, απόρθητους τοίχους και πολεμίστρες ανοιγμένες σε κατάλληλα σημεία για προστασία από τις αλβανικές επιδομές. Το μοναδικό στοιχείο που διασκεδάζει κάπως το δέος που προκαλεί το κτίριο

ΦΩΤ. STUDIO Γ. ΛΟΓΙΔΑΝΙΔΗΣ

Το αρχοντικό της Πούλκως ή Πουλκίδη

εξωτερικά είναι τα σαχνισιά του, αυτές οι κομψές προεξοχές που χαριτωμένα πετάγονται λες και θέλουν να ξεκολλήσουν από το σπίτι.

Η δίφυλλη εξώπορτα, ενισχυμένη με θυροκάρφια ανοίγει με το μεγάλο οιδερένιο κλειδί που κρατά στο χέρι του ο φύλακας. Ένας από την παρέα δοκιμάζει να χτυπήσει το "τυκαλιστήρι", το ρόπτρο δηλαδή κι ο υπόκωφος ήχος του ξυπνά τα πνεύματα των αφεντάδων που μας συνοδεύουν στους ειωθερικούς χώρους με μια περηφάνια περιυσή κάθε φορά που νιώθουμε έκπληξη από αυτά που αντικρίζουν τα μάτια μας.

Μπαίνουμε στη "μεσιά" ή "εμπατή", όπως άλλις ονομάζεται η πλακοστρωμένη αυλή. Είναι οικοτεινή και υγρή. Από εδώ ξεκινούν δύο σκάλες. Η δεξιά οδηγεί στον πρώτο όροφο και η αριστερή στο δεύτερο, στο ανώτατο δηλαδή. Ο υπόλοιπος χώρος του ισογείου, το κατώτατο, καταλαμβάνεται από αποθήκες ή "μαγαζιά", όπως χαρακτηριστικά αποκαλούν-

ται εδώ οι χώροι όπου οι ιδιοκτήτες φύλαγαν τα βαρέλια με το περίφημο "ηλιαστό" κρασί ή με το μπρούνσκο κοκκινέλι. Εδώ βρίσκεται και το "πουστάβι", το πατητήρι των σταφυλιών, αλλά και πολλά αγροτικά εργαλεία.

Νιώθουμε σα να παραβιάζουμε τον ιδιωτικό χώρο της οικογένειας, έτσι όπως ζήχνουμε κλεφτές ματιές και περπατάμε νυχοπατώντας. Ευτυχώς που η σκάλα δεν είναι ξύλινη κι έτσι αποφεύγονται οι τριγμοί που θα προκαλούσε το βάρος μας, καθώς ανεβαίνουμε τα υκαλοπάτια. Αυτή η πέτρινη σκάλα στα δεξιά που την κοσμεί μια υπέροχη ξύλινη κατασκευή μας οδηγεί σ' έναν ανοιχτό διάδρομο που περιβάλλει σε σχήμα Π τη "μεσιά". Μοιάζει με ειωθερικό εξώστη και φέρει προστατευτικά κάγκελα. Σ' αυτόν το διάδρομο βγαίνουν τα δωμάτια του πρώτου ορόφου, τα οποία καταλαμβάνουν τις τέσσερις γωνίες του. Είναι οι χειμερινοί οντάδες. Εδώ περνούσαν τις μικρές μέρες και τις μακριές νύχτες του χειμώνα οι ένοικοι. Ξαπλω-

Ένα από τα πιο καλοδιατηρημένα αρχοντόσπιτα του 18ου αι. είναι το αρχοντικό της Πούλκως ή Πουλκίδη στη συνοικία Γεράνεια. Επιβάλλεται με τον όγκο του, τον φρουριακό του χαρακτήρα, αλλά και τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά του στοιχεία. Πίσω όμως από το αυστηρό πέτρινο κέλυφος κρύβεται ένας αμύθητος θησαυρός τέχνης.

μένοι στα μεγάλα ντιβάνια σε σχήμα Π, τα "μεντερόλικα" ή "μεντέρια", με τη φωτιά να καίει στα πανέμορφα τζάκια και να ζευταίνει σώματα και καρδιές, ξαγρυπνούσαν περιμένοντας τον αφέντη ή ξεκουράζονταν, σιγοψιθυρίζοντας. Στη βορινή πλευρά ανάμενα στα δωμάτια κι ένα υπαλί ψηλότερα απ' αυτά ανοίγεται ένας χώρος επενδυμένος με ξύλο ακόμα και στο ταβάνι. Είναι ο "ηλιακός" ή "ντηλιακός", ο ωραιότερος χώρος του ορόφου αυτού. Εχονταί μενει ως χώρος υποδοχής στις γιορτές, γι' αυτό και ήταν πολυτελής. Σταματάμε, για να θαυμάσουμε τα εκπληκτικά ζωγραφισμένα σχέδια πάνω στα σανιδώματα και τις ξυλόγλυπτες διακοσμήσεις στην οροφή, αλλά και για να αφουγκρασθούμε τα γέλια, τις φιλοφρονήσεις, τα

σχηματίζονταν οι χώροι του σπιτιού.

Η αριστερή σκάλα που περιβάλλεται κι αυτή από τη ωραιότερη ξύλινη κατασκευή ξεκινάει από τη "μεσιά" κι οδηγεί στη μεγάλη σάλα του δευτέρου ορόφου, το ανώι με τα σαχνισιά ή ξεπεταχτά. Εδώ η μιλιά κόβεται από την απεριγραπτή ομορφιά των καλοκαιρινών δωματίων. Οι μπας οντάδες και οι καφέ οντάδες, που λες κι έγιναν για να επιδείξουν τον πλούτο, αλλά και τις ταξιδιωτικές εμπειρίες των αρχόντων ενοίκων τους, φωτίζονται από παράθυρα και από φεγγίτες στολισμένους με υαλογραφήματα (βιτρό). Το καθένα είναι κι ένα κόσμημα, αριστοτεχνικά δημιουργημένο. Γυαλάκια σε διάφορα σχέδια και χρώματα, άλλα κοινά κι άλλα υπάνια - κίτρινα, κόκκινα, γαλάζια, λαδί, ροζ, λιλά,

Το αρχοντικό του Νεραντζόπουλου

Τι να έκρυβε άραγε η οικοδέσποινα ή ο οικοδεσπότης πίσω από τις ξύπινες χρωματιστές μεσάντρες;

ε ο ω τ ι κ ά
σ ι γ ο ψ ι θ υ -
δίσματα, τα κου-
τούμπολιά, τις
ε μ π ο ρ ι κ έ ζ
σ υ μ φ ω ν ί ε ζ .
Α φ ά ν τ α σ τ α
ζεστός, αν και
άδειος σήμερα,
ο χώρος - είναι
το ξύλο και η
διακόσμηση με
τα ζεστά
χρώματα που
τον θερμαίνουν ή μήπως είναι οι ανάσες των
ενοίκων που αόρατοι περιφρουρούν την
περιουσία τους από τα βέβηλα χέρια και
μάτια; - χωρίζεται από το διάδρομο με ωραιό-
τατα υπαλιστά κάγκελα και λεπτές κολόνες
που συνδέονται στο πάνω μέρος τους με
ανάλαφρα τόξα. Από την ονομασία "ηλιακός"
καταλαβαίνουμε ότι σε κάποια προηγούμενη
μορφή του ο χώρος ήταν στην κυριολεξία
ηλιακός, δηλαδή ανοικτός στον ήλιο. Είναι
προφανές ότι ο χώρος αυτός παραπέμπει στο
αρχαίο ελληνικό αίθριο, γύρω από το οποίο

βεραμάν -
αναδεικνύουν
έναν υπέρμετρο
κομπασμό που
προσπαθεί να
ε φ ε ύ ρ ε ι
τρόπους, για να
διαλαλήσει τον
αιμάθητο πλούτο
του εμπόρου που
έκτισε αυτό το
μικρό παλάτι. Το
φως που μπαίνει
από τα παρά-
θυρα, αλλά και από τους πολύχρωμους
φεγγίτες περοπατά πάνω στα σανιδώματα των
τοίχων, που είναι βαμμένα με ζωγρά
χρώματα, το κίτρινο του κρόκου ή το λουλακί,
στέκει για λίγο στα ζωγραφιστά ντουλάπια,
στις χρωματιστές μεσάντρες και στα
ξυλόγλυπτα ή απλώς ζωγραφισμένα έντονα
ταβάνια, φωτίζει τα εκπληκτικά θέματα που
ανάνωνται ζωγράφοι σε στιγμές έκστασης
εμπνεύστηκαν και ζωγράφισαν, όπως μοτίβα
από την ελληνική μυθολογία, εικόνες από τη
βουκολική ζωή, εικόνες από τα ταξίδια του

Σιατιστινού πραματευτή στα λιμάνια της Αδριατικής και της Μαύρης Θάλασσας, πλαισιωμένες με λουλούδια, ζώα, σκηνές από κυνήγι, καρπούς της γης, και σταματά μυστηριωδώς στο πάτωμα. Η δλη ατμόσφαιρα βαραίνει. Ανοίγουμε τις χρωματιστές μεσάντρες. Είναι άδειες. Αναρωτιόμαστε τι να έκρυβε η συγχεκριμένη οικοδέπουνα ή ο οικοδεπότης μέσα σ' αυτές τις πανέμορφες ξύλινες ντουλάπες. Ρούχα μεταξωτά και δαντέλες φερμένες από τη Βενετία,

τον "αναγκαίο", που προεξέχει κι αυτός. Ζαλισμένοι από την υπερβολικά επιδεικτική ομορφιά του ευωτερικού του αρχοντικού της Πούλκως, ίνως και λίγο κουρασμένοι από τη βαριά κι επιβλητική ατμόσφαιρα που δημιουργεί το μπαρόκ και δροκοκό ύφος βγήκαμε στην αυλή, για να αναπνεύσουμε φρέσκο βουνιάσιο αέρα, φερμένο από τον Μπούρινο. Ο φύλακας, κ. Παπαδόπουλος, ευγενικός και λαλίστατος μας περιγράφει τι υπήρχε στις πλακοστρωμένες με ασβεστόπλακες αυλές.

στρωσίδια και βελέντζες υφασμένες από πανάξια κοριτσίστικα χέρια, χιλιοτραγουδισμένα υφαντά, κρυστάλλινα ποτήρια κι ασημένιους δίσκους από τη Βιέννη, φλουριά και κοσμήματα φερμένα από την Ευρώπη; Κανένας δεν μπορεί να απαντήσει, μόνο η φαντασία μας, αν την αφήσουμε ελεύθερη, θα φανερώσει τα μυστικά που κρύβονταν επιμελώς από τα άπλιστα, περίεργα μάτια.

Τα βορινά δωμάτια δεν προεξέχουν ποτέ, αντίθετα με τα μετημβρινά που κατά κανόνα έχουν σαχνισί. Ανάμεσα στους οντάδες που βρίσκονται αριστερά από το ανώι μεσολαβεί ένας διάδρομος που οδηγεί στην τουαλέτα,

Μαθαίνουμε λοιπόν ότι όλες οι δουλειές του οπιτιού γίνονταν έξω. Σ' ένα σημείο υπήρχε ο φουύρνος, σε άλλο το μαγερεύι, οι αποθήκες, οι στάβλοι, ο αχερώνας, το κοτέτσι, το πηγάδι, η στέρνα και το κιόσκι για τις ώρες της σχολής. Λουλούδια άφθονα, δένδρα οπωροφόρα ή όχι και κληματαριές στόλιζαν τον περιβάλλοντα το αρχοντικό χώρο.

Η αυλόθυρα έκλεισε πίσω μας. Αν την έκλειναν οι ένοικοι θα την ασφάλιζαν με το "διάδρομο", τη χοντρή ξύλινη αμπάρα που εφήπετο στη θύρα και εστηρίζετο σε υποδοχές του τοίχου. Άλλα οι ένοικοι δεν υπάρχουν πια κι έτσι ο κ. Παπαδόπουλος την

τραβά, κι αυτή αναστενάζοντας κλείνει. Παρόμοιο με το αρχοντικό του Πούλκως είναι και το αρχοντικό του Νεραντζόπουλου, στη μέση της πόλης, στην πλατεία "Τοία Πηγάδια", αλλά και του Μανούση στη Χώρα. Όσα είναι και τα αρχοντικά, του Χατζημιχαήλ, ιδιοκτησίας Κανατσούλη, του Τζώνου και της κυρά-Σανούνως, που αξίζει να επισκεφθεί κανείς, όπως και αρκετά άλλα. Κάνοντας έναν απολογισμό μετά από την επισκεψη στα αρχοντικά του χθες καταλή-

άνευση των ιδιοκτητών τους πρόσφερε απλόχερα στους λαϊκούς τεχνίτες την ευκαιρία, αλλά και τα μέσα να εκφράσουν όλοι τους τη δεξιότητα και καλαισθησία. Κι αυτοί δεν έφτιαξαν σπίτια, έφτιαξαν αριτσουργήματα. Πάντρεψαν με έναν εκπληκτικό τρόπο την παράδοση, κυρίως βυζαντινή - ας μην ξεχνάμε πως τα "σαχνισιά" αν και έχουν τούρκικη ονομασία είναι τα ευτεγασμένα "ταβλωτά" των βυζαντινών σπιτιών που πρόσφεραν άνετη και προφυλαγμένη θέα,

Υαλογραφήματα (βιτρό) εξαιρετικού κάλιθους στοιλίζουν τους φεγγίτες στα αρχοντικά του Νεραντζόπουλου και του Πουλκίδη.

Περίτεχνα διακοσμημένο τζάκι σ' έναν από τους χειμερινούς οντάδες στο αρχοντικό Πουλκίδη. (αριστερά)

γουμε πως όλα τα σπίτια των εμπόρων Σιατιστινών που χτίσθηκαν τον 17ο, 18ο και 19ο αι. είχαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά. Ήταν φανταχτερά και με τάσεις υπερβολής. Μάθαμε πως για την κατασκευή τους επιλέγονταν οι καλύτεροι μαστόδοι από τα χωριά της Κόνιτσας, της Κορυτσάς, του Μετσόβου, του Μαλακασίου, των Χουλιαράδων, των Τζουμέρκων και του Βοΐου, τα γνωστά και ως "Μαπτοροχώρια", γ' αυτό και τα σπίτια αυτά τα διακρίνει ένα ύφος εντελώς ξεχωριστό και μοναδικό στη λαϊκή έκφραση της ελληνικής αρχιτεκτονικής. Η οικονομική

αλλά και αέρα στους ενοίκους και θεωρούνται απόγονοι των "δρύφρακτων" των αρχαίων ελληνικών οικιών του 6ου αι. π.Χ. - με τις ιδέες στην διακόσμηση - πολύ λίγο στην αρχιτεκτονική - που έφεραν από την Ευρώπη οι έμποροι.

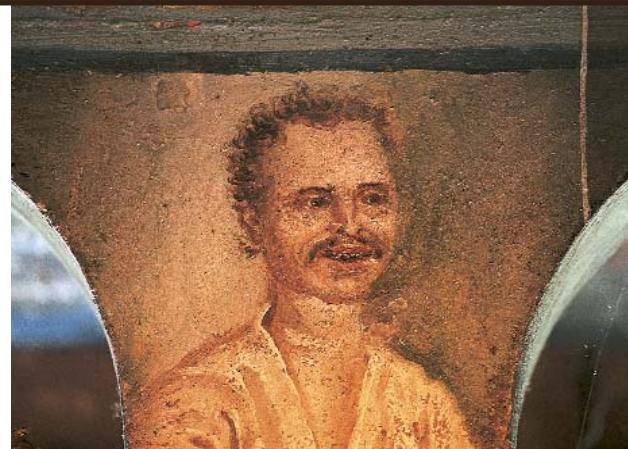
Τελειώνοντας με τις επισκέψεις στα αρχοντικά προσπαθήσαμε να φαντασθούμε αυτά τα λαμπερά σπίτια, τα γεμάτα από ακριβά έπιπλα και διακοσμητικά, που άνοιγαν τις πόρτες τους στον κόσμο κάθε που ο αφέντης επέτρεψε από την Ευρώπη, όπου είχε κλείνει με επιτυχία τις καλύτερες εμπορικές

Το αρχοντικό του Χατζημιχάλη - Κανατσούλη

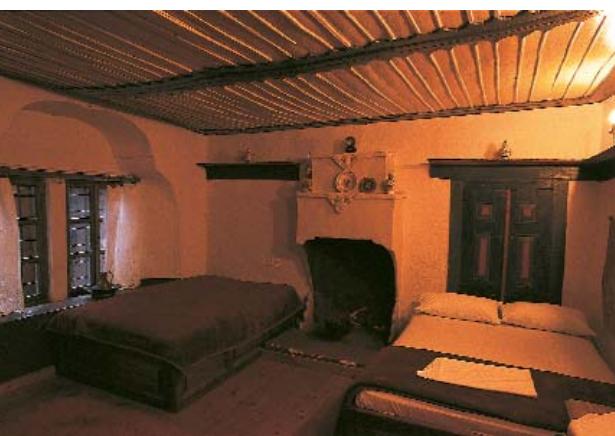
Περίτεχνα σκαλισμένα ταβάνια, αριστουργηματικά υαλογραφήματα κι εκπληκτικές τοιχογραφίες σε διάφορα σχέδια και χρώματα προϊδίουν πλούτο κι αναπτυγμένη αισθητική. Είναι το αντίδωρο της πλούσιας και "φωτισμένης" Ευρώπης στα εκλεκτά προϊόντα με τα οποία γέμισαν τις αγορές της οι Σιατιστινοί έμποροι.

Έμπλεος χαράς και περηφάνιας για το μικρό παλάτι που του ετοίμασαν οι πιο ικανοί μαστόροι κι επιδέξιοι καθηλιτέχνες παρουσιάζεται ο ιδιοκτήτης στην προσωπογραφία που κοσμεί έναν από τους κίονες του αρχοντικού του. Αριστερά Μούσαι και Απόλλων.

Φιλικός και ευωδιαστός ο κήπος του ξενώνα "Το Συναγώγι" προδιαθέτει για μια ευχάριστη και ποιοτική διαμονή. Άρωμα αρχοντιάς που ζέμεινε από παπιά φέρουν τα δωμάτια και οι κοινόχρηστοι χώροι στον ξενώνα "Το Συναγώγι".

συμφωνίες ή όταν κλείνονταν οι κατάλληλες κοινωνικές συμφωνίες, αρραβωνιάσματα και γάμοι ή απλά στην ονομαστική εορτή του οικοδευτότη. Και μετά αναρωτήθηκαμε, αν θα μπορούσαν κάποια από αυτά τα μεγαλοπρεπή υπιτικά να προσφέρουν στιγμές αρχοντικής απόλαυσης σε δύους αναζητούν

την ποιότητα και την ιδιαιτερότητα στη διαμονή τους. Η απάντηση ήρθε γρήγορα από το "Συναγώγι", τον ξενώνα που στήθηκε με πολλή αγάπη και μεράκι στο αρχοντικό Δίτσιου. Ψηλό, σαν απόρθητο κάστρο, με γερόχιτιστους αυλότοιχους και δρύνινες δίφυλλες εξώπορτες, με τοίχους χτισμένους

με αυθεντολίθαρα και ξυλοδειμούς, με σιδερένια κάγκελα στα παράθυρα και με τέσσερα επίπεδα εισωτερικά, κατώ, μεσιά, ηλιακό και ανώ που οδηγούν στους οντάδες με τα σαχνισιά, το παραδοσιακό κατάλυμα με την εξαιρετική ταβέρνα προσφέρει στους τυχερούς πελάτες του στιγμές μοναδικής απόλαυσης με άρωμα αρχοντιάς.

Την περίοδο ακμής της Σιάτιστας δεν αντανακλούν μόνο τα αρχοντικά, αλλά και πολλά άλλα στοιχεία. Πρώτα απ' όλα το πλήρες δίκτυο ύδρευσης και υπονόμων. Ας σημειωθεί ότι σε καμιά άλλη πόλη της Ελλάδας δεν υπήρχε τέτοιο πλήρες δίκτυο. Έπειτα είναι οι δρόμοι που ήταν όλοι στρωμένοι με πέτρες. Άλιμον στον προύχοντα που δεν φρόντιζε να διαμορφώσει σωστά τα σκαλοπάτια, καθώς η ιδιαίτερη φύση του εδάφους μόνο δρόμους καλντεριμωτούς επέτρεπε. Είναι όμως και οι εκκλησιές. Είκοσι εξί μεταβυζαντινές εκκλησίες χτισμένες με πέτρα, με δρύινα πατώματα και υποστυλώματα και τοιχογραφημένες με τέχνη και ευλάβεια περισσή αναδεικνύουν τη

θρησκευτικότητα των κατοίκων που αναζητούσαν σ' αυτές τον τόπο γαλήνης της τρικυμισμένης από αγωνία ψυχής για τον δικό της που τριγύριζε στα ξένα.

Θαυμάσιος αρχιτεκτονικά είναι ο μητροπολιτικός ναός της πόλης, ο Αγιος Δημήτριος. Πρωτοχτίσθηκε το 1647 και ανακαινίσθηκε το 1801. Το 1910 κάηκε, αλλά ξανακτίσθηκε στη θέση του ένα χρόνο αργότερα και μάλιστα σε σχέδια του αρχιτέκτονα Ζάχου. Το πανύψηλο καμπαναριό του είναι παρόμοιο μ' αυτό της Αγίας Παρασκευής. Στο λόφο που χωρίζει τις δύο συνοικίες κι απ' όπου μπορεί κανείς να θαυμάσει μια πανοραμική θέα βρίσκονται η εκκλησία του Προφήτη - Ηλία. Χτίσθηκε το 1701 και ανακαινίσθηκε το 1740.

Τέλος, εξαιρετικά είναι τα σχολεία της. Από το τέλος του 17ου αι. λειτουργούνσε στην πόλη σχολή, στην οποία μάλιστα δίδαξε ο Ιερομόναχος Μεθόδιος Ανθρακίτης, "μία από τις κορυφαίες μιօρφές της νεοελληνικής αναγέννησης που δίδαξε τα μαθηματικά καθώς και τη φιλοσοφία με νέο επιστημονικό πνεύμα",

για να θυμηθούμε ξανά τα "Θέματα Νεότερης και Σύγχρονης Ιστορίας από τις πηγές". Από τα μέσα του 19ου αι. ιδρύθηκαν "ελληνικά σχολεία" και το 1872 στα δύο "αλληλοδι-δακτικά" σχολεία της Σιάτιστας φοιτούσαν 500 μαθητές. Σταθήκαμε και θαυμάσαμε το παλαιό Τραμπάντζειο Γυμνάσιο, στο οποίο σήμερα στεγάζονται το Παλαιοντολογικό Μουσείο με μια πληθώρα εκθεμάτων από μαμούθ, ρινόκερους, ελάφια κ.λ.π. που έζησαν στην γύρω εποχή κατά τους προϊ-στορικούς χρόνους και το Βοτανικό Μουσείο με τα εκατοντάδες δείγματα σπάνιων ειδών πεταλούδας, αλλά και φυτών και λουλουδιών που φύονται στο όρος Μπούρινο.

Βέβαια, η ιστορία της πόλης δεν σταματά στον 19ο αι. Κατά τη διάρκεια του Μακεδονικού Αγώνα αναδείχθηκε σε μιρρή ηγετική, ο Παύλος Νεράντζης ή Καπετάν Περδίκας, που επέθη επικεφαλής αντάρτικου σώματος Σιατιστινών. Η πόλη απελευθερώθηκε στις 4 Νοεμβρίου 1912. Άλλα και κατά την ιταλογερμανική κατοχή αναπτύχθηκε στη Σιάτιστα αξιόλογη αντίσταση εναντίον των κατακτητών. Αξίζει μάλιστα να αναφέρουμε πως στις 9 Μαρτίου 1943 σε μάχη Σιατιστινών και Ιταλών αιχμαλωτίσθηκε ένα ολόκληρο ιταλικό τάγμα.

Ήρθε η ώρα να γνωρίσουμε το προϊόν στο οποίο χωστά η Σιάτιστα τη δύναμη και τον πλούτο της. Το κεφάλαιο στο οποίο επένδυσαν οι Σιατιστινοί το μέλλον της πόλης τους ονομάζεται γούνα και η επένδυση αυτή ξεκίνησε από το 1600 περίπου. Τότε αρχίζει η βιοτεχνία δημιουργίας γουναρικών που οι Σιατιστινοί πραματευτάδες θα μεταφέρουν αρχικά στα Γιάννενα, μέσα από τις ορεινές διαβάσεις του Σμόλικα και των Ζαγοριών και στη συνέχεια στην Ευρώπη, για να στολισθεί και να ζευταθεί η αριστοκρατία της. Τέσσερις αιώνες αργότερα, η Σιάτιστα αποτελεί κέντρο γούνας. Η τέχνη της γουνοποιίας παραδίδεται από γενιά σε γενιά και με τη συμβολή της τεχνολογίας συνταίριαξε την παράδοση με την ποιότητα και τις υψηλές προδιαγραφές.

Τη μεγαλύτερη οικονομική ακμή από το εμπόριο της γούνας η Σιάτιστα τη γνώρισε κατά το 18ο και 19ο αι. Η Βενετία, η Βιέννη, η Βουδαπέστη και η Ρωσία ολόκληρη εμπο-

Παλαιοντολογικό και Βοτανικό Μουσείο

Επάνω: Χαυπιούδοντας από μαμούθ (*Mammuthus primigenius*).
Παλαιοντολογικό Μουσείο Σιάτιστας.

Κάτω: Τμήμα από την κάτω γνάθο ρινόκερου (*Coelodonta antiquitatis*).
Παλαιοντολογικό Μουσείο Σιάτιστας.

700 φωτογραφίες και πίνακες με αποξηραμένα φυτά, 500 σπάνιες πεταλούδες και διάφορα ερπετά προσφέρουν γνώση για τη χλωρίδα κυρίως, αλλά και για την πανίδα του τόπου.

ορεύονταν το εκλεκτό προϊόν που εκτός από κομψότητα και φινέτσα πρόσθιτε και θαλπωρή. Διακόσιους εμπορικούς οίκους, όπως έχουμε ήδη πει, είχαν ανοίξει οι Σιατιστινοί γουναράδες στη Δυτική Ευρώπη. Ορισμένοι απ' αυτούς τους οίκους έκλεισαν γύρω στα 1800, όταν η Αυστρία μετά τον ατυχή πόλεμο με τη Γαλλία καταστράφηκε οικονομικά. Ενδιαφέρον είναι πως όσοι ασχολούνταν με τη γούνα δεν πρόδιδαν τα μυστικά της τέχνης τους. Τα έκρυβαν τόσο καλά, όπως και τα χιλιάδες χρυσά φλουριά που έφερναν οι ίδιοι ή έστελναν με αντιρρούσιους στην πατρίδα και στις οικογένειές τους.

Όπου κι αν πήγαν οι Σιατιστινοί μετανάστες του 19ου και του πρώτου μισού του 20ου αι. μετέφεραν και την τέχνη τους. Ακόμα και στην Αμερική. Έκεί μάλιστα στη Νέα Ήπειρο στάθηκαν ιδιαίτερα τυχεροί, καθώς όσοι εργάζονταν στα μεγάλα εργοστάσια επεξεργασίας γούνας των Ηνωμένων Πολιτειών και του Καναδά μπορούσαν να στέλνουν στην πατρίδα τους τα ρετάλια, τα οποία κυριολεκτικά πετιόντουσαν στα σκουπίδια. Τα χιλιάδες αυτά κομμάτια, τα άνευ αξίας στις αμερικανικές βιομηχανίες, μεταμορφώνονταν στα άξια χέρια των Σιατιστινών γουνοποιών σε εξαιρετικά γουναρικά, έτοιμα να κερδίσουν και την πιο απαιτητική αγορά. Έτσι καθιερώθηκε η γούνα της Σιάτιστας στις ξένες αγορές. Κι ενώ παλαιότερα οι εκλεκτοί πελάτες ήταν οι άρχοντες της Αυστροουγγαρίας, σήμερα η σιατιστινή γούνα απευθύνεται σε καταναλωτές μεσαίας και υψηλής τάξης στις Η.Π.Α., στον Καναδά και στην Ευρώπη. Στις διεθνείς εκθέσεις κλέβει τις εντυπώσεις κι ανοίγει διαρκώς νέα πελατολόγια.

Σήμερα, εννιακόσιες πενήντα επιχειρήσεις ασχολούνται αποκλειστικά με την γουνοποιία και περί τα πενήντα εκατομμύρια δολάρια εισρέουν ετησίως στην Ελλάδα από τις εξαγωγές της σιατιστινής γούνας, αναφέρει ο Σύνδεσμος Γουνοποιών-Γουνεμπόρων "Ο Προφήτης Ηλίας". Η ύφεση που παρατηρήθηκε τα τελευταία χρόνια είχε μάλλον παροδικό χαρακτήρα, καθώς η νέα μόδα θέλει τις γυναίκες στολισμένες με πολύτιμα γουναρικά. Έχοντας προβλέψει εδώ και χρόνια οι Σιατιστινοί τη μεγάλη ανάπτυξη που θα σημειωθεί τα επόμενα χρόνια, αφού η

γουνοποιία έχει σύμμαχό της τη μόδα, έχουν δημιουργήσει υπερσύγχρονα εκτροφεία ζώων, κυρίως για βιζόν και αλεπού. Αξιόλογη προσπάθεια συνιστά η δημιουργία βιοτεχνικού πάρκου όπου είναι συγκεντρωμένες όλες οι δραστηριότητες γύρω από τη γούνα και το δέρμα. Προς το παρόν, ο επισκέπτης, αν ενδιαφέρεται, μπορεί να σεργιανθεί στα πολλά καταστήματα γούνας και δερματίνων ειδών, να αγγίξει και να δοκιμάσει τα υπέροχα γουναρικά από βιζόν, αλεπού, ραγκούν, στοιλότ κι άλλα ζώα που εισάγονται από τον Καναδά, την Αμερική, τη Ρωσία, την Ιαπωνία και τη δυτική και βόρεια Ευρώπη και εξάγονται πάλι προς όλες τις ηπείρους και ή να αγοράσει ή να θαυμάσει απλώς τις υπέροχες δημιουργίες. Αν πάλι δεν ενδιαφέρεται για το είδος η Σιάτιστα διαθέτει κι άλλα προϊόντα. Πρόκειται για τα περιφήμια κρασιά και την πανίγνωση ρακή της.

Το διάσημο κρασί της είναι βέβαια το "ηλιαστό". Σπάνιες ποικιλίες μαύρων μοσχάτων σταφυλιών αφήνονται στα χάδια του ήλιου μέχρι και δύο μήνες. Ο μούστος τους φυλάσσεται σε ειδικά κατώγια για δέκα, είκοσι ή και περισσότερα χρόνια. Καταλαβαίνει κανείς πως όταν το κρασί αυτό ανοιχθεί, ο χρόνος παύει να κυλά, μεθυσμένος από ηδονή. Βελούδινη, ευχάριστη γεύση έχουν όμως και τα λευκά κρασιά, αλλά και το φημισμένο μπρούσκο της Σιάτιστας. Τι να πούμε τώρα για το τούπουρο; Αρκεί, νομίζω, αυτό: ήταν το ποτό που συνόδευε τους πραματευτάδες στα μακρινά ταξίδια τους. Όσο έμενε, αν έμενε, μοσχοπουλιόταν, μαζί με τα κρασιά και τις γούνες, στις αγορές της Κεντρικής Ευρώπης.

Είναι προφανές πως ο επισκέπτης δεν πρόκειται να πλήξει καθόλου στη Σιάτιστα, παρόλη την αγριάδα και την απομόνωση της πόλης, λόγω θέσης. Μπορεί να ξεκινήσει με σεργιάνια στο γοητευτικό παρελθόν της, έτσι όπως αυτό αναβιώνει στα αρχοντόπιτα και τις μεταβυζαντινές εκκλησιές, να συνεχίσει με σεργιάνια στα γουναράδικα και να τελειώσει με σεργιάνια σε δρόμους γευστικούς. Κι αν είναι φυσιολάτρης υπάρχει ο Μπουρίνος, πανέμορφος και προκλητικός, με διαδρομές εκπληκτικές που έχει χαράξει ο δραστήριος εδώ και δέκα οκτώ χρόνια Ορειβατικός Σύλλογος Σιάτιστας "Ο Μπου-

Χιονιάδες μικρά κομμάτια από επιπλεγμένα δέρματα ζώων διαπέγονται, ταξινομούνται, αραδιάζονται κατά κατηγορίες, συρράπτονται σε μεγαλύτερα κομμάτια και συναρμολογούνται, για να γίνουν τα θαυμάσια γουναρικά της Σιάτιστας.

οινος". Κι όλα αυτά μπορούν να γίνουν οποιαδήποτε εποχή του χρόνου. Θα είναι όμως τυχερός αν επιλέξει να επισκεφτεί τη Σιάτιστα στις 15 Αυγούστου, γιατί θα δει τους λεβέντες "Καβαλάρηδες" με τα κόκκινα ζωνάρια και τα μαντήλια, καβάλα πάνω σε μαύρα ή άσπρα άτια, στολισμένα κι αυτά με κόκκινα χάμιουρα, να επιστρέφουν στην πόλη μετά από το προσκύνημα της εικόνας της Παναγιάς στο μοναστήρι του Μικροκάστρου. Ή στις 23 Δεκεμβρίου, οπότε θα βρεθεί στις "Κλαδαιρίες", όπως λένε οι Σιατιστινοί το άναμμα της φωτιάς, για να ζευταθεί το θείο βρέφος. Ή στις 7 Ιανουαρίου, στα "Μπουμπουνισάρια" τις απίθανες καρναβαλικές

εκδηλώσεις. Ή το Πάσχα, όπου γίνεται το "κάψιμο του Ιουδά" Ή τέλος, στα πανηγύρια, τις παραμονές της Αγ. Παρασκευής (26 Ιουλίου), του Αγ. Παντελεήμονα (27 Ιουλίου), του Αγ. Νικάντορα (7 Αυγούστου) και του Ιωάννη του Προδόρου (29 Αυγούστου).

Έχει θησαυρούς πολλούς η Σιάτιστα μα πάνω απ' όλα έχει κατοίκους ζευτούς, φιλικούς και με ψυχή που επιμένει ακόμα να αντιτέκεται στη φθορά που προκαλούν τα πρότυπα της σύγχρονης καταναλωτικής κοινωνίας.

Μαίρη Μπελογιάννη - Αργυροπούλου

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΑ ΕΠΩΝΥΜΑ ΚΑΙ ΓΝΩΣΤΟΤΕΡΑ ΑΡΧΟΝΤΙΚΑ

Ναούμ Νεράντζη ή Μουσταφά στη Γεράνεια <small>(καταστραφή από πυρκαγιά στην κατογή)</small>	Πούλκως ή Πουλκιδή στη Γεράνεια.
Τζώνου στη Γεράνεια.	Γκερεχτέ στη Γεράνεια.
Αλεξίου στη Γεράνεια.	Κουτούλα στη Γεράνεια.
Λιούκα στη Γεράνεια.	Πάλκου στη Γεράνεια.
Λιούταρη στη Γεράνεια.	Πάικου στη Γεράνεια.
Τζουρά στη Χώρα.	Σανούκως στη Χώρα.
Ν. Χατζημιχαήλ ή Κανατσούλη στη Χώρα.	Μανούμη στη Χώρα.
Νεραντζόπουλου στη Χώρα.	Μαλιόγκα ή Αργυριάδη στη Χώρα.
Βοϊδομάτη στη Χώρα.	Φράγκαινας ή Σασσόπουλου στη Χώρα.
Κερατζή στη Χώρα.	Γράβα στη Χώρα.
Δόλγκηρα στη Χώρα.	Πουλουγιάνη στη Χώρα.
Μουχτάρη στη Χώρα.	Τράχου στη Χώρα.
Τσίτσα στη Χώρα.	

Αρχοντικό Δόλγκηρα Ένα έργο με Προοπτική

Τα αρχοντικά της Σιάτιστας, το σημαντικότερο πολιτιστικό γνώρισμα αυτής της πόλης, τις τελευταίες δεκαετίες χάνονται το ένα μετά το άλλο. Περίπου τριάντα από αυτά τα σπάνια δείγματα αρχιτεκτονικής στέκουν ακόμα διασκορπισμένα σε διάφορα σημεία της Γεράνειας και της Χώρας, παραδομένα στην εγκατάλειψη και τη φθορά του χρόνου. Εξαίρεση βέβαια αποτελούν τα ελάχιστα επισκέψιμα Αρχοντικά, πραγματικά στολίδια της Σιάτιστας και πόλος έλξης για τους επισκέπτες.

Σημαντικές προσπάθειες για τη διάσωση των παλιών αρχοντικών και την ανάδειξη της πολιτιστικής αληρονομιάς της Σιάτιστας καταβάλλει ο **ΜΟΡΦΩΤΙΚΟΣ-ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ "ΜΑΡΚΙΔΕΣ ΠΟΥΛΙΟΥ"**, ο οποίος έχει να επιδείξει αξιόλογο πολιτιστικό έργο σε πολλά επίπεδα. Όπως μας είπε η κύρια **Βασιλική Σιάσιου**, υπεύθυνη δημοσίων υπηρεσιών του Συλλόγου, σε μια από τις πολλές συζητήσεις μας, στόχος του

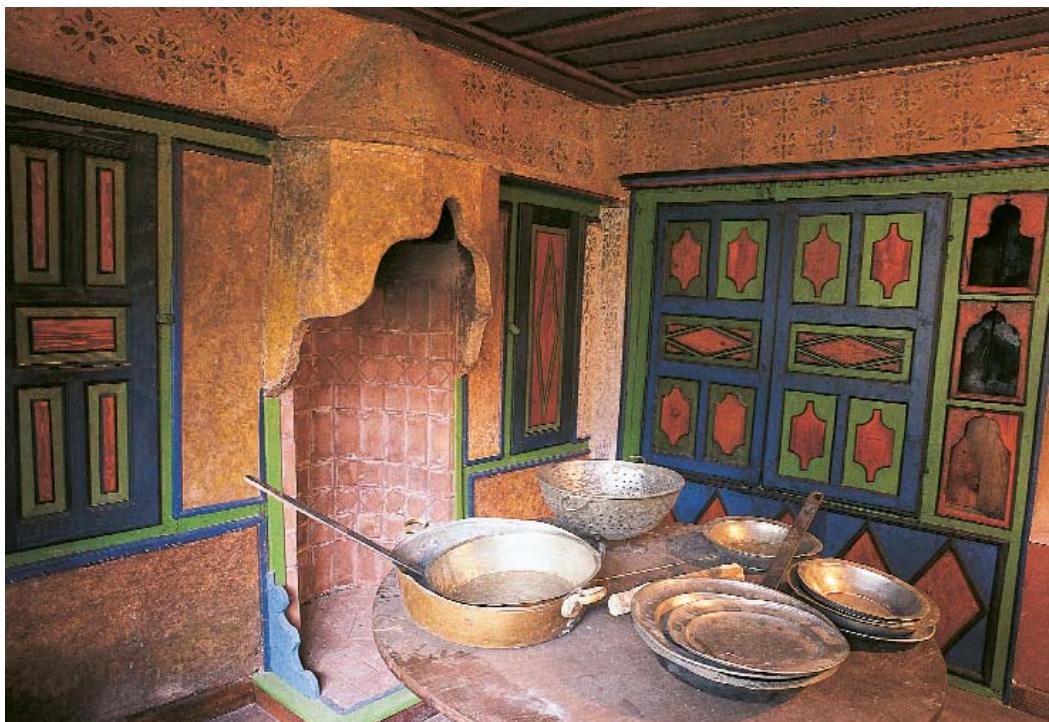
συλλόγου, από την αρχή της ίδρυσής του, αλλά και όνειρο των Σιατιστινών, ήταν η δημιουργία ενός Λαογραφικού μουσείου στη Σιάτιστα, ενός χώρου που θα μπορούσε να φιλοξενήσει δείγματα από την πλούσια λαϊκή και πολιτιστική παράδοση της περιοχής. Στόχος που όμως για αρκετά χρόνια και για διάφορους λόγους έμεινε ανεκτλήσιμος, μέχρι το 1991 οπότε αναζωπυρώθηκε το ενδιαφέρον για την υλοποίησή του. Αφορμή στάθηκε μια έκθεση φωτογραφίας που διοργάνωσε ο Σύλλογος με θέμα τα Αρχοντικά της Σιάτιστας και που προκάλεσε το ενδιαφέρον περισσότερων Σιατιστινών για την εύρεση ενός κτιρίου κατάλληλου να στεγάσει το Λαογραφικό μουσείο. (Το ενδιαφέρον αυτό έγινε πιο έντονο μετά τους σεισμούς του 1995, που άφησαν έντονα τα σημάδια τους στα ήδη πληγωμένα Αρχοντικά). Το κτίριο βρέθηκε και δεν ήταν άλλο από το Αρχοντικό Δόλγκηρα, του οποίου οι αληρονόμοι το παραχώρησαν στο Σύλλογο

για 23 χρόνια με σκοπό, αφού αναστήλωθεί και συντηρηθεί κατάλληλα, να στεγάσει το Λαογραφικό Μουσείο της Σιάτιστας.

Η κατάστασή του τη στιγμή που περιήλθε στα χέρια του Συλλόγου ήταν προβληματική από πολλές απόψεις: είχε τις περισσότερες φθορές από όλα τα άλλα αρχοντικά, υπήρχαν εξαρχής κατασκευαστικά λάθη και είχε υποστεί κατά καιρούς στο παρελθόν αλλοιώσεις από τους ίδιους τους ιδιοκτήτες του. Επιπλέον κάποιες άστοχες παρεμβάσεις των "αρμοδίων" πριν 12 περίπου χρόνια, κατά τις οποίες

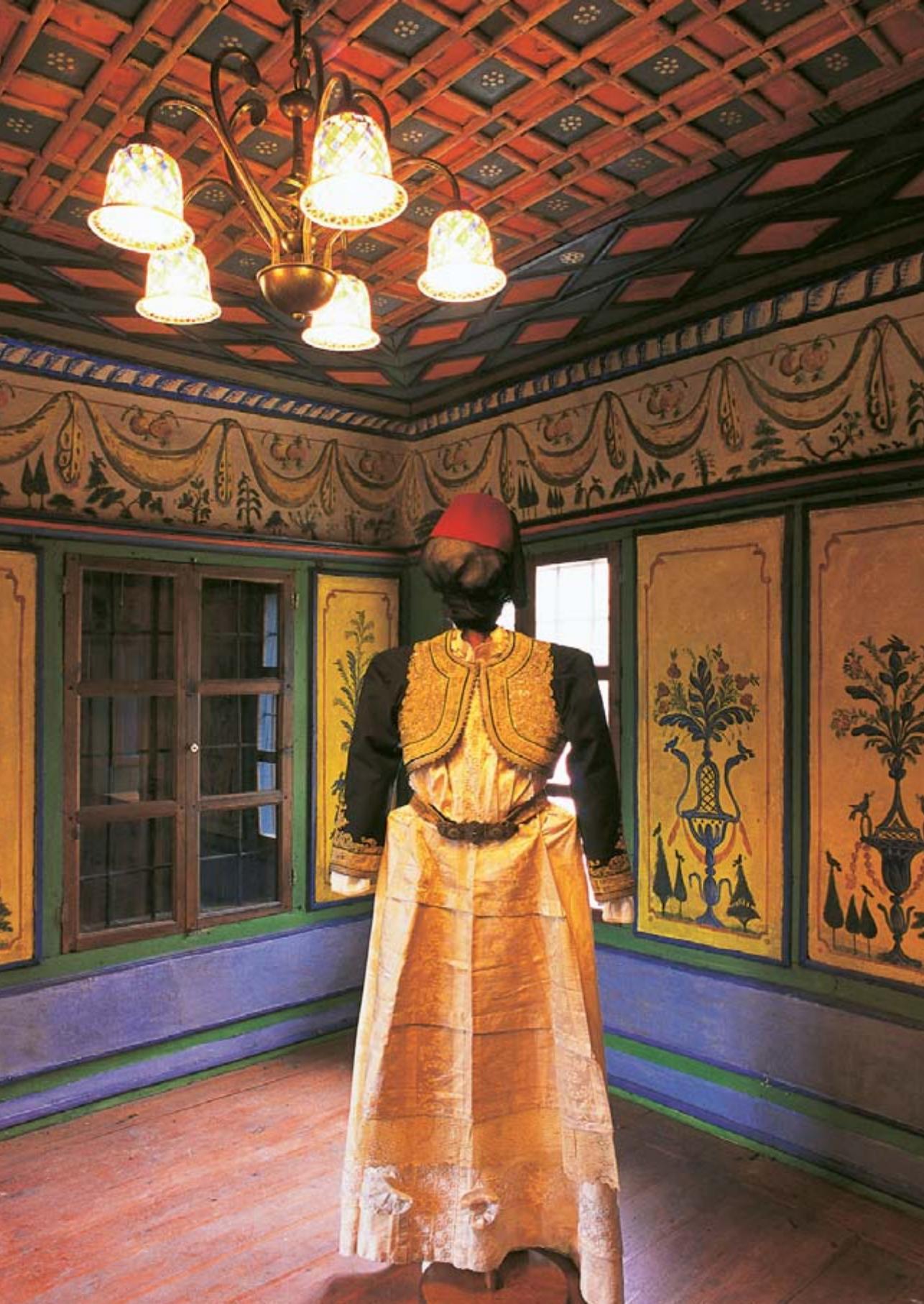
προοπτική την κατάρρευση.

Κάτω από αυτές τις όχι και τόσο ευνοϊκές συνθήκες ξεκίνησε ο Σύλλογος "ΜΑΡΚΙΔΕΣ ΠΟΥΓΙΟΥ", την προσπάθεια αναστήλωσης και αποκατάστασης του αρχοντικού Δόλγκηρα. Το πιο δύσκολο κομμάτι- αυτό της εξεύρεσης οικονομικών πόρων- ανέλαβε το Δ.Σ. του Συλλόγου. Το έργο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα LEADER II της Ευρωπαϊκής Ένωσης, από δωρητές και ευεργέτες αλλά και από τους απανταχού Σιατιστινούς, οι οποίοι βοήθησαν το σπου-

σε μια προσπάθεια αναστήλωσης, αντικαταστάθηκαν σε ορισμένα σημεία τα παλιά οικοδομικά υλικά με νέα, ξένα προς το ύφος και το περιβάλλον του οικήματος, προκάλεσαν εκτεταμένες βλάβες στο κτίριο. Ο σειμός του 1995 και οι ακόλουθοι μετασεισμοί επιδείνωσαν κι άλλο την κατάσταση και το μέλλον του Αρχοντικού διαγραφόταν δυσοίωνο. Εξάλλου για τους περισσότερους το Αρχοντικό Δόλγκηρα, όπως τα πιο πολλά παλιά αρχοντικά, δεν ήταν παρά ένα "παλιοντάμι", ένα παλιόσπιτο δηλαδή, με μόνη

δαίο αυτό έργο με όλες τις δυνάμεις τους. Ακόμη ένα μέρος των χρημάτων προήλθε από τις συνδρομές της εφημερίδας "ΕΦΗΜΕΡΙΣ" που ο ίδιος ο σύλλογος εκδίδει από το 1981. Τη μελέτη της αναστήλωσης, αποκατάστασης αλλά και συντήρησης των τοιχογραφιών συνέταξε ο Κοζανίτης αρχιτέκτονας Γιώργος Σαμαρονιώτης, ο οποίος είχε και τη γενική επίβλεψη του ιδιαίτερου αυτού έργου. Οι εργασίες άρχισαν το 1999 και ολοκληρώθηκαν πρόσφατα ενώ εκτός από τις βασικές εργασίες αναστήλωσης, έγιναν εργασίες

συντήρησης των παλιών τοιχογραφιών, αλλά και αποκατάστασης των ξύλογλυπτών ταβανιών, ώστε να αναδειχθεί η παλιά αίγλη και ομορφιά του οικήματος. Η συνολική μελέτη αλλά και οι επιμέρους εργασίες έγιναν με ιδιαίτερο σεβασμό, επιμέλεια και φροντίδα στις λεπτομέρειες.

Ξεκινάμε για μια πρώτη γνωριμία με το Αρχοντικό Δόλγκηρα παρέα με την κυρία Σιάσιου, τη Ντίνα και τον Νεκτάριο, δυό

παιδιά που δραστηριοποιούνται έντονα στα πολιτιστικά πράγματα της πόλης και που έχουν αναλάβει την ξενάγησή μας. Σε λίγο, αντικρίζοντας το μικρό αυτό αρχοντικό κατανοούμε πλήρως τον ενθουσιασμό και το καμάρι των Σιατιστινών για το νέο αυτό χώρο που θα εγκαινιαστεί σύντομα.

Το Αρχοντικό Δόλγκηρα, αν και λιγότερο εντυπωσιακό σε σύγκριση με άλλα σιατιστινά

αρχοντικά, δειπόζει στην ήσυχη αυτή άκρη της πόλης. Η κομψή του φόρμα, που θυμίζει σκηνικό θεάτρου, αποπνέει ζευτασιά και οικειότητα και δένει αρμονικά με το περιβάλλον. Είναι ένα οίκημα με ιδιαίτερο "χρώμα" που έχει χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Πολιτισμού ως ιστορικό δείγμα λαϊκής κατοικίας. Ένας ψηλός αυλότοιχος, χαρακτηριστικό σύλλογον των Αρχοντικών, αγκαλιάζει

τη μικρή αυλή. Περιδιαβαίνουμε τη βαριά δρύινη αυλόπορτα και βρισκόμαστε μπροστά στο διώροφο οίκημα. Το αέτωμα στην κεραμοπεπτή, τα καγγελόφρακτα παράθυρα και τα σαχνισιά φανερώνουν τον αρχοντικό χαρακτήρα του.

Το εσωτερικό,- αν και μη επισκέψιμο προς το παρόν αφού οι χώροι δεν έχουν εγκατιαστεί ακόμη- είναι πραγματικά πολύ εντυπωσιακό. Στο ισόγειο τη ματιά μας προσελκύει η "μεσιά" ο χώρος δηλαδή μόλις μπαίνεις και γύρω απάντην το "μαγαζί", το κατώι και ο χειμωνιάτικος οντάς με το τζάκι. Οι τοίχοι βαμμένοι με τολμηρά χρώματα, κόκκινο, κίτρινο, έντονο πράσινο δημιουργούν ζεστό και ευχάριστο κλίμα και τονίζουν το λαϊκό χαρακτήρα του οικήματος.

Ανεβαίνουμε τη ξύλινη σκάλα και στον άνω όροφο μας περιμένουν νέες εκπλήξεις. Οι ζωγραφιές και οι παραστάσεις στους τοίχους τραβούν αμέσως το βλέμμα μας. Οι επιμελείς εργασίες συντήρησης και αποκατάστασης έχουν αναδείξει τις παλιές τοιχογραφίες με τα έντονα χρώματα, τα λουλούδια και τα λαϊκά μοτίβα. Στην εξωτερική όψη από τις μειούμενες επικρατεί ο πλούσιος διάκοσμος και τα ταβάνια έχουν επενδυθεί με ξυλόγλυπτες διακοσμήσεις στα πρότυπα αυτών που προϋπήρχαν. Δηλώνουμε στα μέλη της "σιατιστινής" παρέας μας εντυπωσιασμένοι από την όλη προσπάθεια αλλά και από το τελικό αποτέλεσμα που τη δικαιώνει απόλυτα.

Σε λίγο καιρό το Αρχοντικό Δόλγκηρα θα φιλοξενήσει το Λαϊγραφικό Μουσείο της Σιατίστας και οι επισκέπτες θα έχουν τη χαρά να θαυμάσουν όχι μόνο το ίδιο το Αρχοντικό, αλλά και τα ιδιαίτερης σημασίας εκθέματά του. Η πόλη αποκτά ένα διαχρονικό και ελκυστικό μέσο ανάδειξης της πλούσιας παράδοσής της. Όσοι προσπάθησαν για την πραγμάτωση αυτού του στόχου είχαν το ισχυρότερο κίνητρο: την αγάπη για τον τόπο τους και την ανάγκη να τον διατηρήσουν ξωντανό αναδεικνύοντας το παρελθόν του. Εμείς επλέζουμε και ευχόμαστε παρόμοια τύχη να έχουν και τα υπόλοιπα αρχοντικά της Σιατίστας, να διατηρηθούν "ξωντανά" και να αναδείξουν κι αυτά το πολύπλευρο πολιτιστικό πρόσωπο αυτής της τόσο γοητευτικής πόλης.

Ελένη Λόγκου

Ευχαριστούμε θερμά : τη Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού, Περιβάλλοντος, Τουρισμού, Αθλητισμού Σιάτιστας και συγκεκριμένα την κ. Βάσιον Κωνσταντίνα για το πολύτιμο υλικό που μας έστειλε.

Για την περήγηση στην αρχοντική Σιάτιστα, την κυρία **Βασιλική Σιάσιου** υπεύθυνη δημοσίων σχέσεων του Συλλόγου "Μαρκάδες Πούλιοι", και διευθύντρια της εφημερίδας "**ΕΦΗΜΕΡΙΣ**", τον κύριο **Παναγιώτη Μάνιο** διευθυντή στη Μανούσειο Δημοτική Βιβλιοθήκη και τον **Νεκτάριο Τσιώνη** μέλος του Συλλόγου και υπεύθυνο των χορευτικών τμημάτων. Ακόμη ευχαριστούμε την **Αναστασία Ντιό**, φύλακα στα Αρχοντικά της Σιάτιστας και βέβαια την **Ντίνα Βάσσιου** από την **ΔΕΠΠΤΑΣ**, τη μόνιμη ξεναγό μας που μας βοήθησε να ανακαλύψουμε τις κρυψμένες και φανερές ομιορφιές της Σιάτιστας. Τέλος ευχαριστούμε θερμά τον **Θανάση Γκόλλια** για τη βοήθεια και για τη φιλοξενία στο "Συναγώγι".

ΧΡΗΣΙΜΑ ΤΗΛΕΦΩΝΑ:

Μορφωτικός-Πολιτιστικός Σύλλογος "Μαρκάδες Πούλιοι": 24650 21386

Δημοτική Επιχείρηση Πολιτισμού Περιβάλλοντος Τουρισμού Αθλητισμού Σιάτιστας (ΔΕΠΠΤΑΣ): 24650 22254

Παραδοσιακό Κατάλυμα "Το Συναγώγι" (Αρχοντικό Δέτσιου): 24650 23588

Βιβλιογραφία

I. Αποστόλου, 1929, "Ιστορία της Σιατίστεως", Αθήναι 1929.

N. Ψημμένος, "Το τοπωνύμιον "Σιάτιστα". Προσπάθεια ετυμολογήσεως", Σιατιστέων Μνήμη. Λεύκωμα Συλλόγου Σιατιστέων Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1972.

"Σιάτιστα". Ελληνική παραδοσιακή αρχιτεκτονική, Εκδοτικός Όρκος "Μέλισσα", 1989.

Γ. Σφήκα, "Μπούρινος. Το πανέμορφο βουνό της Δυτικής Μακεδονίας", Έκδοση του Ορειβατικού Συλλόγου Σιάτιστας "Ο Μπούρινος", Σιάτιστα 1996.

"Υδάτινοι πόροι. Σιάτιστα. Οδοιπορικό στους αιώνες", Δημ. Επιχ. Πολιτισμού, Περιβάλλοντος, Τουρισμού, Αθλητισμού Σιάτιστας σε συνεργασία με το Γυμ. Σιάτιστας, Σιάτιστα 2002.